

Nordisk Børnebogspris 2007

Foto: Ragnhildur Adalsteinsdóttir

Brynhildur Þórarinsdóttir,
Island

Sagaerne

- vores dyrebareste arv...

Interview med forfatteren
Brynhildur Þórarinsdóttir, Island
v/ Bent Rasmussen

Forfatteren Brynhildur
Þórarinsdóttir, Island,
tildeles Nordisk
Børnebogspris 2007 for
bøgerne "Njála" (2002),
"Egla" (2004) og
"Laxdæla" (2006).

Nordisk Børnebogspris er
blevet uddelt af Nordisk
Skolebibliotekarforening
siden 1985 og er en honorær
pris, som består af et diplom
og et unika kunstværk,
der i år kommer fra Island.
Prisen uddeles torsdag
den 5. juli 2007 på Nordisk
Skolebibliotekarforenings
konference i Vejle, Danmark,
med temaet "Sprog &
skolebibliotek".

"Njála", "Egla" og "Laxdæla" er
genfortællinger af tre af Islands bedst
kendte og populære sagaer, "Njals
saga", "Egils saga" og "Laksdølas
saga", for børn. De handler om en
barsk og dramatisk periode i den
islandske historie og er spændende og
hjertegribende, men også voldsomme
og grusomme fortællinger om slægter,
fejder, mord, mandsmod, kærlighed
og menneskeskæbner. Sagaerne er
en vigtig del af Islands historie, de
har sat deres præg på nordisk kultur
og identitet og er et unikt bidrag til
verdenslitteraturen.
Brynhildur Þórarinsdóttir har genfor-

talt de tre sagaer på en meget klar
og omhyggelig måde. Målgruppen er
skolebørn, men bøgerne er også veleg-
nede for alle, som vil lære sagaerne og
deres personer at kende på en enkel
og tilgængelig måde. Historierne er
klare, selv om de er meget forkortede.
Citater, digte og viser er som i den
originale udgave og forklares i bøger-
nes marginer, hvor der også findes
forklaringer på svære ord og begreber. I
indledningen forklares hændelser, som
er vigtige for historienes forløb, men
også dagliglivet, handel, skibsbygning,
m.m. beskrives.

Illustrationer er af Margret Laxness,
som er en kendt illustratør i Island.

**De islandske sagaer er nedskre-
vet i det 13. til det 15. århund-
rede, men foregår 300-500
år tidligere. Hvor stor er
autenticiteten?**

"Sagaerne er sande,
hvis man tænker
som et middel-
aldermenneske:
Historierne er,
hvad der kunne
være sket."

**Hvad er fællestræk-
kene i sagaerne?**

"Bønderne sloges!
- Sådan beskrev en
håndskriftspecialist
sagaerne i det 18. år-
hundrede. Ingen har
beskrevet dem bedre.
Jeg vil dog ikke sige, at
vold er det tydeligste fællestræk, det
er derimod kampen om æren. På grund
af æren opstår der mange stridigheder,
men våbnene kan lige såvel være fæle
ord og digte som sværd og spyd. Derfor
findes der mange pragtfulde replikker i
sagaerne, meningsfulde digte og selv-
følgelig blodige og spændende historier
om kamp og strid. Æresbegrebet er me-
get fremtrædende i sagaerne og skaber
mange voldsomme situationer. Det kan

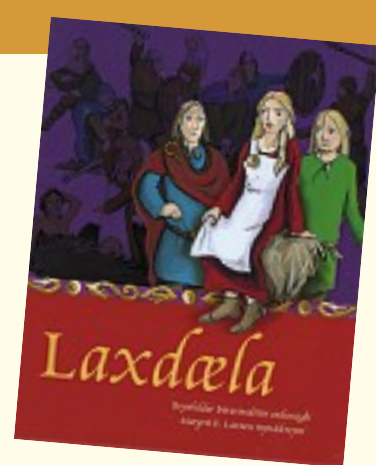
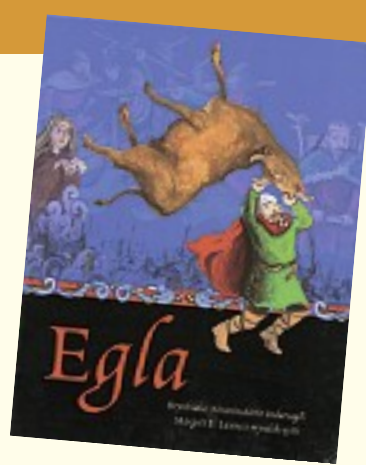
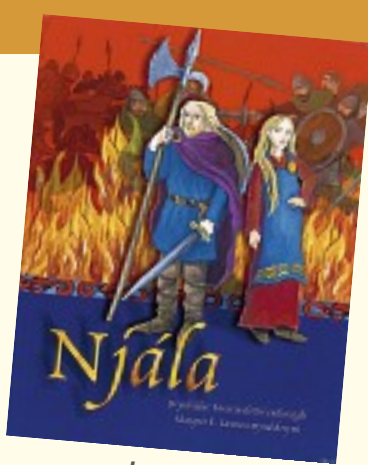
næsten få en til at tænke på den aktu-
elle debat om fx indvandrere! Sagaerne
handler jo også om indvandrere... de
fleste sagaer begynder med den første
generation i Island, selv om de foregår
ca. 100 år efter landnamstiden (Islands
kolonialiseringstid o. 870 - 930 kaldes
for landnamstiden. Red.). Æren spiller
således en stor rolle, fordi der ikke var
nogen konge eller stat i det nye land.
Man måtte selv finde - og endnu vigtig-
ere - vise sit sted i samfundet.

I et æres-samfund er det meget
vigtigt at spille sin karakter og ikke
skifte rolle, men man bør dog altid
tænke på tilskuerne/tilhørerne. Hvis de
hverken kender eller accepterer deres
roller, opstår der strid. Dette gælder

også i nutiden - men "teatret"
har ændret sig. De fleste af os
skifter ofte roller, nyt job, ny
uddannelse, osv. Indvandrerne
prøver at spille deres rolle i
det nye samfund. For mange
af dem lykkes det udmærket
- især hvis de tænker på deres
"publikum". Samfundet er hele
tiden åbent for nye forestillinger
og roller.

Hvis landets beboere er
konservative og ikke bryder sig
om nye roller - og hvis ikke ind-
vandrerne vil ændre noget, betyder
det strid. Og hvad kæmper man om
i sådan et strid? Plads på scenen
- Bifald - Accept - Ære! Begge grup-
per er bange for at miste deres rol-
ler og holder fast i deres respekti-
ve skikke. De tager ikke hensyn til,
at vores samfund ikke længere er et
æres-samfund, hvor ingen skifter roller.
Hvad man kan lære af sagaerne er for
det første, at vold ikke er en løsning,
men vi lærer også, at de, som lever
i et æres-samfund, bruger vold som
løsning. Vi kan ikke løse noget, hvis
vi ikke erkender, at de, der lever i det
gamle samfund, har behov for at vise
og kæmpe for deres sted. Erkendelse
betyder dog ikke godkendelse, men
giver os noget at arbejde med."

Kvinders og mænds roller i sagaerne?

"Den korte forklaring er: Mænd kæmper, kvinder opfordrer dem til kamp! Kvinder måtte ikke bære sværd i vikinernes samfund. Derfor består deres bevæbning i sagaerne af ord. Men æresbegrebet lever stærkt hos kvinderne. Selv om mænd vil fred, drives de til kamp af kvinder, der aldrig glemmer familiens ære. Da de ikke selv kan slås, viser de ofte utrolig tålmodighed m.h.t. at få hævn. De ser vi fx i "Laxdæla", hvor Guðrún Ósvífursdóttir må vente i 12 år, før hendes to sønner er gamle nok til at dræbe mænd."

Hvorfor er de islandske sagaer så vigtige for den islandske selvforståelse?

"Jeg tror altid, de har været vigtige for islændinges selvforståelse, ikke kun nu i de sidste par århundreder. Sagaerne viser jo, at der boede bemærkelsesværdige mennesker i Island i oldtiden, mennesker, der kunne skrive fantastisk litteratur, ligesom man gjorde i større, ældre og rigere samfund i Europa. For disse forfattere var det vigtigt at vise, at det islandske folk ikke kun bestod af grusomme vikinger. Landets historie begyndte med elegante helte! Fra middelalderen til det 19. århundrede var sagaerne vigtige, da de var det eneste, vi havde fælles (plus de kunne spises i den værste sult!).

Vi har ingen slotte, domkirker eller dyrebare skatte fra den tid undtagen håndskrifterne. Romantikken bragte en vigtig genoprejsning for sagaerne, og de blev særlig relevante i vores kamp for selvstændighed i forhold til Danmark i det 19. århundrede. De gamle helte inspirerede folket og blev symbol for en fælles og selvstændig historie. I dag er de vigtige, fordi de er vores dyrebareste arv. De er en vigtig part af vores historie, ikke kun litteraturhistorien."

Hvad er det, der - efter din mening - gør de islandske sagaer til enestående litteratur?

"Svaret ligger både i stil og fortælling.

Det er fantastisk, hvordan forfatterne beskriver dramatiske begivenheder uden at sige for meget. Verdensberømte forfattere har læst sagaerne og lært sig at bruge denne objektive stil, fx. Hemingway. I middelalderen var der ellers ingen krav om, at historikere eller forfattere skrev objektiv tekst. Fortællingen er excellent og aldrig kun sort og hvid - virkelig dramatisk. Man slås ikke kun med den onde, men også med sin egen familie - og egne følelser. Nogle af sagaerne er desuden meget humoristiske, fx synes jeg, at "Egils saga" er utrolig ironisk og morsom."

De islandske sagaer er meget voldsomme, voldelige og dramatiske, men også poetiske og eksistentielle fortællinger?

"Præcis. Derfor er de endnu aktuelle ca. 800 år efter, de blev skrevet. De indeholder den samme eksistentia-lisme, der også findes i det gamle kvad Hávamál. "Fæ dør, slægtninge dør, jeg dør selv. Men æren, dør aldrig, hvis man har den vundet." Det er ikke døden, man frygter eller prøver at besejre i sagaerne, det er livet."

Hvordan ser moderne islandske børn på de islandske sagaer?

"Vi har desværre erfaret, at mange teenagere synes, at sagaerne er dødskedelige. Grunden er, at de først lærer dem at kende som pligtlæsning i skolen, og derfor bliver de aldrig en del af børnenes kultur. Vi er nødt til at erkende, at børn ikke længere selv rækker ud efter sagaerne, de findes ikke i ethvert hjem i vores tid. Men min erfaring er, at yngre børn synes, at sagaerne er meget spændende, hvis de er lavet om til bøger, som passer til deres alder og interesse.

Min drøm er, at genfortællingerne vækker børns interesse, så de ikke bliver bange, når de skal læse sagaerne i skolen. Nogle skoler bruger mine bøger for 10-12-årige, og jeg har hørt, at eleverne

er mere positive, når de så begynder at læse længere sagaer som teenagere."

Mange af sagaerne er spændende og dramatiske fortællinger.

"Ja, selvfølgelig kan mange børn lide dramatiske fortællinger med vikinger, helte, trolde, spøgelse; kamp, vold, strid... - man kan finde hvad som helst i sagaerne. Mange synes også, det er spændende at få lov til at læse noget så grusomt."

Hvorfor er det vigtigt at formidle sagaerne til moderne børn?

"Sagaerne er en vigtig del af vores historie, ikke kun kulturhistorien. De viser et betydningsfuldt billede af landnamstiden, de første beboere, deres tro, skikke og tankegang. - Eller hvordan man så på denne periode i det 13. århundrede, da hele Island var i strid, og slægter kæmpede om ære og værdighed ligesom i sagaerne. Det er vigtigt for de unge at vide, at vi har en interessant og enestående arv fra middelalderen. Det rigtig korte svar er dog: Det er vigtigt, fordi børn ikke kender sagaerne! De bliver ikke længere læst eller fortalt derhjemme. Sagaøens beboere ser TV om aftenen, ligesom andre i Vesten - og der træffer de Bart Simpson, men ikke Egil Skalla-Grimsson eller Grettir den Stærke."

Hvordan har du gjort i dine genfortællinger, som du nu får Nordisk Børnebogspris 2007 for?

"Først læser jeg hver saga grundigt i en gammel og kendt udgave. Jeg skriver alt ned, som jeg synes skal være med, personer, begivenheder, replikker, digte, osv. Første version af genfortællingen er et skrækeligt monster, men så begynder det sværeste: At forkorte og genfortælle sagaen uden at ødelægge den. Det tager lang tid og mange tilløb. Jeg læser også teorier om sagaen, middelalderhistorie, m.m., der kan give mig idéer til forklaringerne på hver side. Til sidst får Margrét

Laxness sagaen; hendes arbejde hviler også på studier og forskning, bl.a. middelalderkunst i håndskrifterne."

Den store islandske forfatter Halldór Laxness forsøgte sig engang med gendigtninger af sagaerne, men det vakte en vis furore!

"Ja, han ændrede retskrivningen og skrev et par stamtavler væk. Mange blev tossede, og uddannelsesministeren ville have ham i fængsel. Det kan lyde som en skør historie, men den er fuldstændig sand. Det var i 1942, men det tog mange, mange år, før islændingene blev "enige" om, at man kunde lave sagaerne om - de blev dog ændret hele tiden, også før de blev nedskrevet - og selvfølgelig også når de bevarede i oral tradition. Vi har lavet skoleudgaver af sagaerne i omkring 40 år med spørgsmål og ordforklaringer. Der var også mange, der ikke kunde lide denne forenkling i begyndelsen. Nu er der ingen lærer, der så meget som vil forsøge at bruge originaludgaver af sagaerne i skolen. Der var alligevel nogle, der troede, jeg ikke ville være så fræk som at omskrive "Njáls saga" i 2002, men der var mange flere, der sagde: "Det var på tide". Jeg er meget stolt af, at Halldór Laxness barnebarn, Margrét Laxness, illustrerer mine bøger. - Og jeg kan tilføje, at Halldór Laxness' egne romaner nu endelig er blevet udgivet med vanlig retskrivning, ikke den specielle retskrivning, som han brugte. Man frygter ikke længere de gamle kæmper, som man gjorde i det sidste århundrede."

Brynildur Þórarinsdóttir er født i Reykjavík i 1970. I de første 9 år af sit liv boede hun i den gamle, vestlige del af byen, men flyttede så til den daværende nyeste del af byen, Breiðholt. Hun er MA i islandsk middelalderlitteratur og gymnasielærer. Hun arbejder som forfatter, men for at tjene penge arbejder hun som adjunkt ved Universitetet i Akureyri, hvor hun underviser i islandsk litteratur og børnelitteratur ved det pædagogiske fakultet. Hun er formand for den islandske børnebogsforfatterforening SIUNG.

Sagaerne ligner film, skrev du i en artikel i "SKOLEBIBLIOTEKET" Nr. 1-2006. Hvad mener du med det?

"Sagaerne er meget dramatiske - dvs. de viser, men forklarer ikke. Forfatterne til de islandske sagaer beskriver aldrig følelser eller tanker, men de beskriver ansigtsudtryk, mimik og reaktioner, så man kan skelne, hvad personerne føler eller tænker. De er ligesom at se film, man ser begivenhederne, men man må selv tænke sig til, hvad der sker inde i personernes hoveder."

Hvor meget kan man tillade sig at lave om, når man genfortæller?

"Dette er svært at svare på. Jeg synes, det vigtigste er, at børn kan læse en hel og spændende fortælling, genfortællingen skal vække deres interesse, men ikke træde i stedet for "originalen". Derfor er det bedre at skrive nogle begivenheder og personer væk end at lave en kort udgave af alt det, der foregår i sagaen. Men hvis man klipper noget væk, må man også bygge broer. Drømme og andre betydningsfulde spådomme skal desuden med for at beholde spændingen. Så må man passe på med at beholde kendte replikker og ordsprog. Nogen kommer altid til at savne noget. Jeg har fx dræbt samme personen i to sagaer og har lidt dårligt samvittighed over det."

Du har i flere omgange været rundt på mange skoler i Island for at fortælle om sagaerne. Hvordan har du oplevet det?

"Det har været vældig sjovt. Det sjoveste er at lytte til børnenes tanker om sagaerne. De har store meninger, selv om de aldrig har hørt sagaerne før. Jeg har hørt 10-årige børn lave mærkværdige teorier, fx om hvem Guðrún Ósvífursdóttir elskede mest, teorier, som på ingen måde er værre, end dem, man læser i litteraturen. Det er også interessant at høre, hvad børn lægger mærke til i fortællingen. Det overraskede mig, at det ikke er helte og strid, men ordentlige mennesker og det daglige liv. Børn er forbavsede over, at en rigtig helt også kunne være far, bror eller bedstefar. Og et eksempel mere: Da jeg var rundt med "Njáls saga" i 2002, opdagede jeg, at de fleste af

børnene aldrig havde hørt om sagaerne før. Jeg påstår ikke, det kun er på grund af mine bøger, men jeg har lagt mærke til, at børn kender mere til sagaerne nu. Det var på en vis måde lettere at fortælle dem om "Laxdæla" i 2006."

Illustrationer er lavet af Margrét Laxness, Halldór Laxness' barnebarn. De er meget smukke og dramatiske - af gode grunde - men er det rigtigt med illustrationer til sagaerne?

Er de egentlig ikke billedskabende nok i sig selv?

"Man må ikke glemme, at mine bøger er for børn. Børn er vant til at læse illustrerede bøger, billedkunst er en stor og vigtig del af børnekulturen. Ingen ville sige, at Pippi Langstrømpe er billedskabende nok i sig selv, alle børn kan forestille sig hovedpersonen uden at have set billeder af hende."

Bent Haller har gendigtet "Egils saga" ("Skallagrims søn"). Hvordan bedømmer du som islænding en dansk forfatters måde at gøre det på?

"Jeg synes ikke, at sagaerne er vores private kilde i Island - hvis en dansker vil lave dem om eller gentolke, så er det fint. Bent Hallers bog er et godt eksempel på, at sagaerne lever. Både han og jeg er sikkert interesseret i at forlænge sagaernes liv."

Hvordan ser du på sagaerne i fremtiden?

"Håndskrifterne vil altid have den bedste plads på Nationalmuseet i Reykjavík. Der vil de ligge under glas, og uden at nogen kan røre dem. Men personerne vil leve, sagaerne vil være blevet til en vigtig del af vores liv igen. Vi vil finde dem i børneværelset, hos teenagerne og hos de ældre. De findes som børnebøger, tegneserier, film, TV-serier, computer-games, osv. Det har englænderne gjort med Kong Arthur og hans riddere, der er ligeså gammel en historie som Gunnar på Hlidarendi og Egill Skalla-Grímsson. Hvorfor skulle vores helte så ikke også kunne leve i nutidens kultur?"

